

JAK BYĆ AKTYWNYM W MIEŚCIE

**SCENARIUSZE
DLA NAUCZYCIELI
I NAUCZYCIELEK**

SPIS TREŚCI

Wstęp.....	3
Lekcja 1: Dobro wspólne i samorząd.....	4
Lekcja 2: Miejskie życie.....	6
Lekcja 3: Włącz się w budowę.....	8
Lekcja 4: Budżet obywatelski - Część I.....	11
Lekcja 5: Budżet obywatelski - Część II.....	13
Załączniki.....	15

Autorzy: Marcin Górecki, Maria Jagaciak, Jan Wiśniewski

Redakcja: Katarzyna Pliszczyńska

Skład: Michał Basiak

Warszawa. 2020

Publikacja jest dostępna na licencji Creative Commons

Uznanie autorstwa-Użycie niekomercyjne (CC BY-NC)

Projekt „Samorządna młodzież na Żoliborzu i w Śródmieściu” był realizowany w ramach miejskiego Programu „Młoda Warszawa. Miasto z klimatem dla młodych 2016-2020”.

WSTĘP

Gdzie, jak nie w szkole warto uczyć istoty samorządności i aktywności obywatelskiej? Dzięki szkole przyszły pełnoletni mieszkaniec/nka gminy ma szansę wcześniej zrozumieć, jak ważne jest zaangażowanie w życie samorządu terytorialnego i podejmowanie działań na rzecz najbliższego otoczenia. Szkoła może być jednym z kluczowych miejsc tworzenia samorządu rozumianego jako wspólnota mieszkańców, którzy decydują o najważniejszych lokalnych sprawach.

Przedstawiamy Państwu **zestaw materiałów do prowadzenia zajęć wokół tematu aktywnego angażowania się młodzieży na rzecz swojego miasta oraz swojej gminy**. Podstawowym celem jest zaangażowanie w proces budżetu obywatelskiego (BO), ale zachęcamy do śmiałego wykorzystania poszczególnych lekcji również do rozmowy o konsultacjach, samorządzie lokalnym czy młodzieżowej radzie. Materiały przeznaczone są **dla uczniów i uczennic w wieku 12-19 lat**.

Nasze materiały wypracowane zostały podczas trzech edycji projektu „Samorządna Młodzież”, które realizowaliśmy w stolicy na zlecenie m.st. Warszawy. Celem projektów było zwiększenie udziału młodzieży w budżecie obywatelskim. Działania były prowadzone w kilkunastu stołecznych szkołach podstawowych i ponadpodstawowych. Choć przedstawiane scenariusze odwołują się do tzw. warszawskiego BO i związane są ze specyficzną strukturą działania Miasta St. Warszawy, z niedużymi modyfikacjami można je stosować w każdym mieście i każdej gminie, w którym/której prowadzi się różnego typu procesy partycypacyjne.

Wśród materiałów znajdują Państwu **pięć scenariuszy i załączniki**, zawierające pomoce dydaktyczne. Scenariusze podzielono według procesu, którego początkiem jest wyjaśnienie, czym jest samorząd terytorialny, a zakończeniem stworzenie wstępnych pomysłów, które można zgłosić w ramach BO. Dodatkowo przy każdym scenariuszu znajdują Państwo **podcast**, który bardziej szczegółowo opisuje poruszaną w nim tematykę i narzędzia.

Zanim sięgną Państwo do zestawu scenariuszy warto przyrzeć się, jak i czy w ogóle działa u Państwa w mieście/gminie BO. Dostosujcie cykl lekcji i wykorzystywane narzędzia do harmonogramu i regulaminu danego BO, tak, by uczniowie i uczennice rzeczywiście mogli złożyć swoje pomysły na działanie w jego ramach.

Cykl zajęć można przeprowadzić również bez dostosowywania do harmonogramu BO. Wtedy celem jest przede wszystkim pokazanie czym jest samorządność i zaangażowanie obywatelskie (w takiej sytuacji można zastosować pierwsze trzy scenariusze lekcji oraz fragmenty scenariusza dotyczącego samego budżetu obywatelskiego). Wiele gmin poza BO posiada inne instrumenty angażowania mieszkańców - zachęcamy Państwa do dowolnego modyfikowania scenariuszy pod kątem prowadzonych w Waszych gminach procesów - np. inicjatywy lokalnej czy konsultacji społecznych. Scenariusze można też wykorzystać do zachęcania młodych ludzi do wpływania na życie swojego samorządu np. poprzez śledzenie obrad Rady Miasta/Gminy, udział w Młodzieżowej Radzie Gminy czy Radzie Osiedla, obserwowanie prasy lokalnej i zaangażowanie w dziennikarstwo obywatelskie.

Cykl zajęć może być pomysłem na realizację tzw. godzin wychowawczych, stanowić element działania kółka zainteresowań, zadanie dla przedstawicieli/lek szkolnego samorządu, bądź takiego przedmiotu jak wiedza o społeczeństwie.

Dowiedz się więcej z naszych podcastów.

Kliknij w ikonkę mikrofonu by odsłuchać dedykowanego nagrania.

Projekt „Samorządna młodzież na Żoliborzu i w Śródmieściu” był realizowany w ramach miejskiego Programu „Młoda Warszawa. Miasto z klimatem dla młodych 2016-2020”.

LEKCJA 1

Dobro wspólne i samorząd

Cel lekcji: Omówienie pojęcia „dobro wspólne” i „samorząd”

Czas: 45 minut

Materiały do lekcji: mapa instruktażowa (załącznik nr 1) - jedna duża, którą można rozłożyć na podłodze, lub kilka mniejszych do pracy grupowej; karteczki samoprzylepne lub inne znaczniki; prezentacja ze zdjęciami lub wydrukowane zdjęcia z obrad rady miasta albo filmik

Ustawienie sali: kołowe bez stołów lub kilka stołów do pracy grupowej

Wstęp:

- > Opowiedz krótko o cyklu zajęć związanych z funkcjonowaniem samorządu
- > Przedstaw temat lekcji: dobro wspólne i samorząd
- > Zaproś uczniów do udziału w ćwiczeniach

Ćwiczenie nr 1:

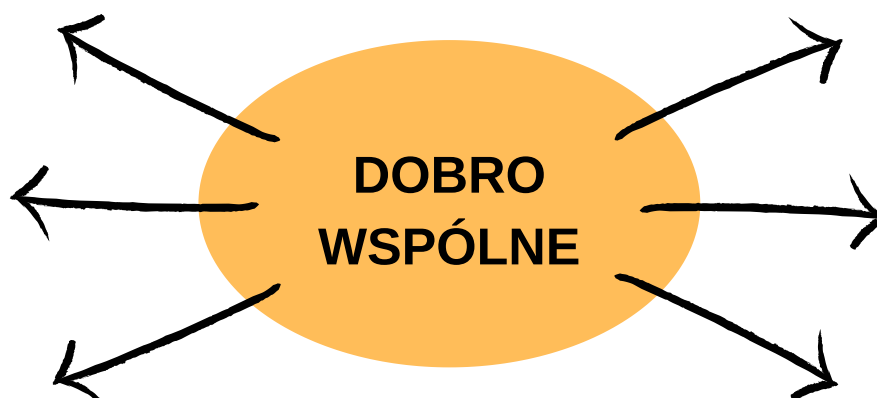
Mapa z zarysowanymi ulicami i nazwanymi obiektami: szkoła, park, boisko, centrum handlowe, prywatny ogródek, skwer, przystanek autobusowy, samochód, tramwaj, latarnia, biblioteka, dom.

> Zaproponuj uczniom, aby zespołowo zaznaczyli na mapie te obiekty, które według nich są wspólne dla wszystkich mieszkańców i z których wszyscy mieszkańcy, niezależnie od tego, kim są, mogą korzystać nieodpłatnie lub za małą opłatą (10 minut)

> Omów ćwiczenie, zadając uczniom pytania (10 minut):

- Dlaczego zaznaczyliście właśnie te obiekty?
- Dlaczego według Was są wspólne?
- Co to oznacza, że są wspólne?

> Podczas omawiania wypisuj na tablicy główne wątki, najlepiej według poniższego wzoru:

Ćwiczenie nr 2:

> Nawiązując do poprzedniego ćwiczenia, zadaj uczniom pytanie (5 minut):

- Kto opiekuje się dobrem wspólnym?
- Kto jest odpowiedzialny za dbanie o dobro wspólne?

> Wypisz na tablicy wszystkie zgłaszane odpowiedzi.

> Pokaż uczniom zdjęcia (na prezentacji/wydrukowane) lub filmik z obrad Rady Miasta (5 minut) i zapytaj:

- Co to jest?
- Czy słyszeli kiedykolwiek o Radzie Miasta lub Radzie Gminy?

> Wyjaśnij uczniom, że to obrady Rady Miasta, która jest organem tzw. samorządu terytorialnego. To właśnie samorząd jest odpowiedzialny za dbanie o obiekty, które nazwaliśmy dobrem wspólnym. Samorząd wybierany jest przez mieszkańców danego miasta (gminy), którzy korzystają z tych obiektów. Samorząd w ich imieniu o nie dba. Rada Miasta wraz z Prezydentem Miasta jako organy samorządu tworzą urząd. Urząd w imieniu samorządu pobiera od mieszkańców podatki i odpowiedzialnie nimi rozporządza, by utrzymać obiekty wspólne (również te zaznaczone przez uczniów). Mieszkańcy mają prawo kontrolować wybranych przez siebie reprezentantów (radnych), w tym i reprezentujący ich urząd. Mieszkańcy również sami mogą wnioskować o zmiany lub proponować rozwiązania, dzięki którym obiekty zwane dobrem wspólnym będą lepiej funkcjonować, będą bezpieczniejsze, czystsze, wygodniejsze. (5 minut)

> Napisz na tablicy dużymi literami „SAMORZĄD” lub pokaż na dwóch dużych kartkach różnych kolorów: na jednej słowo „SAMO”, na drugiej „RZĄD” – poproś uczniów, aby w grupach omówili, co rozumieją przez słowo „samorząd”. (5 minut)

> Wspólnie z uczniami omów to pojęcie, poprzez oddzielenie słowa „SAMO” i „RZĄD”:

- SAMO – czyli niezależnie od innych, jako wspólnota, społeczność, mieszkańcy;
- RZĄD – czyli zarządzanie czymś, dbanie, by dobrze funkcjonowało i było dostępne dla wszystkich.

Podsumowując:

Mieszkańcy jako wspólnota zamieszkująca dane terytorium (np. dane miasto) poprzez swoich reprezentantów wybranych w wyborach lub poprzez własną inicjatywę zarządza obiektami, które są wspólne dla nich wszystkich – każdy z nich może z nich korzystać (5 minut)

Pojęcia dla prowadzącego:

DOBRO WSPÓLNE – (za Encyklopedią PWN) termin oznaczający wartość zbiorową osiąganą przez wspólnoty ludzkie w związku z rozwijaniem naturalnych możliwości ich członków, zaspokajaniem ich indywidualnych interesów lub respektowaniem posiadanych przez nich uprawnień jednostkowych przy jednoczesnej dbałości o zbliżanie całej wspólnoty ku właściwym jej celom.

SAMORZĄD (terytorialny) – (na bazie Wikipedii) wspólnota osób zamieszkujących dane terytorium; oznacza prawo i zdolność społeczności lokalnych, w granicach określonych prawem, do kierowania i zarządzania zasadniczą częścią spraw publicznych na ich własną odpowiedzialność i w interesie ich mieszkańców; mieszkańcy gminy tworzą z mocy prawa wspólnotę samorządową.

Dowiedz się więcej z naszych podcastów.

Kliknij w ikonkę mikrofonu by odsłuchać dedykowanego nagrania.

LEKCJA 2

Miejskie życie

Cel lekcji: Omówienie cech charakterystycznych społeczności zamieszkującej miasta

Czas: 45 minut

Materiały do lekcji: mapa instruktażowa (załącznik nr 1) - jedna duża, którą można rozłożyć na podłodze, lub kilka mniejszych do pracy grupowej); karteczki samoprzylepne lub inne zestaw ćwiczeń (załącznik nr 2)

Ustawienie sali: kołowe bez stołów lub kilka stołów do pracy grupowej

Wstęp:

- > Podsumuj krótko poprzednią lekcję: pojęcie „dobro wspólne” i „samorząd”
- > Przedstaw temat lekcji: Miejskie życie
- > Zaproś uczniów do udziału w ćwiczeniach

Ćwiczenie nr 1:

Otwarta rozmowa na forum o tym, czym jest miasto – wspólne budowanie definicji.

> Zadać pytanie na forum (10 minut):

- Po czym poznać, że mamy do czynienia z miastem?

> Naprowadzaj uczniów na konkretne wątki poprzez pytania dopełniające:

- Jak wygląda zabudowa w mieście, a jak na wsi?
- Jaka liczba mieszkańców świadczy o tym, że dany teren nazywamy miastem albo wsią?
- Z jakiej oferty mogą korzystać mieszkańcy miast, a z jakiej – mieszkańcy wsi?

> Podczas dyskusji wypisuj na tablicy główne cechy miasta i wsi

> Omów z uczniami zgłoszone cechy i postaraj się wraz z nimi zbudować wspólną definicję miasta, zwracając przy okazji uwagę na takie wątki jak urbanizacja i fakt, że niekoniecznie wszystkie miasta są w pełni zagęszczone w centrum. Dąbrowa Górnicza, będąca dziesiątym największym miastem w Polsce pod względem powierzchni i trzydziestym pod względem liczby ludności, składa się z wielu osiedli, które równie dobrze mogłyby funkcjonować jako niezależne miasta. Liczącą 188 km kwadratowych Dąbrowa jest niemal dwa razy większa pod względem powierzchni od Paryża, który za to liczy niemal dwadzieścia razy więcej mieszkańców (120 tys. do 2,25 mln). Tu również jako ciekawostkę możesz przytoczyć fakt, że liczba mieszkańców nie zawsze przesądza o tym, że dany teren nazywamy miastem lub wsią: wieś Kozy, największa wieś w Polsce ma 12,5 tys. mieszkańców; miasto Opatowiec, najmniejsze miasto w Polsce – 330 mieszkańców. (5 minut)

Ćwiczenie nr 2:

Praca grupowa z mapą wokół pytania: jak to się dzieje, że to działa?

> Rozdaj uczniom zestawy do ćwiczenia – po jednym zestawie dla każdej grupy

- Zestaw nr 1: INICJATORZY (Samorząd; Państwo; Prywatny inwestor; Lokalny przedsiębiorca; Mieszkańcy)
- Zestaw nr 2: WYDARZENIE (Zajęcia w domu kultury; Wywóz śmieci; Święto ulicy; Ujęcie wody; Spotkanie autorskie w bibliotece; Tramwaj; Centrum handlowe; Defilada)

> Zaproś uczniów do gry. Niech wspólnie przy pomocy mapy naniosą dane wydarzenie np. święto ulicy na którąś z ulic, a następnie do danego wydarzenia niech wskażą jego inicjatora bądź inicjatorów, czyli odpowiedzialnego/odpowiedzialnych za ich powstanie/rozwój/działanie. (10 minut)

> Omów na forum wszystkie połączenia „wydarzenie – inicjator/inicjatorzy i zadawaj dodatkowe pytania (10 minut):

- Kto pomaga?
- Komu to przeszkadza?
- Kto się musi zgodzić?

Pojęcia dla prowadzącego:

MIASTO – wg Wikipedii to historycznie ukształtowana jednostka osadnicza charakteryzująca się dużą intensywnością zabudowy, małą ilością terenów rolniczych, ludnością pracującą poza rolnictwem (w przemyśle lub w usługach) prowadzącą miejski styl życia. W rzeczywistości od tej definicji jest wiele wyjątków, a najważniejsze wydaje się ostatnie zdanie, podkreślające wielość funkcji, z których korzystać mogą mieszkańcy i mieszkanki.

URBANIZACJA – za słownikiem PWN: proces złożony, przebiegający w 4 zasadniczych płaszczyznach: urbanizacja demograficzna polega na przemieszczeniu się ludności ze skupisk wiejskich do miast, koncentracji ludności w miastach i stałym wzroście odsetka mieszkańców miast na danym obszarze; urbanizacja przestrzenna – na zwiększaniu się obszaru miast, powiększaniu ich pojemności (również poprzez intensyfikację zabudowy), powstawaniu nowych miast i osiedli nierolniczych oraz na przekształcaniu innych środowisk mieszkalnych na wzór miejski; urbanizacja ekonomiczna – na stałym wzroście liczby ludności pracującej w zawodach pozarolniczych oraz na postępującym różnicowaniu zawodowym tej ludności w stosunku do ludności wykonującej zajęcia rolnicze; urbanizacja społeczna wyraża się w przyswojeniu przez przybyszów ze wsi miejskiego stylu życia, a także w przenikaniu miejskich wzorów ekonomicznych, społecznych i kulturowych na wieś.

[Dowiedz się więcej z naszych podcastów.](#)

[Kliknij w ikonkę mikrofonu by odsłuchać dedykowanego nagrania.](#)

LEKCJA 3

Włącz się w budowę, czyli w jaki sposób możesz sprawić, by miasto było lepsze

Cel lekcji:

- > poznanie pojęcia „konsultacje społeczne”
- > zrozumienie dylematów związanych z procesem podejmowania decyzji

Czas: 45 minut

Materiały do lekcji: mapa skweru (załącznik nr 3) wraz z miejscem do komentowania; karteczki samoprzylepne lub inne znaczniki; zdjęcie (załącznik nr 4); raport z konsultacji (załącznik nr 5)

Ustawienie sali: kołowe bez stołów lub kilka stołów do pracy grupowej

Wstęp:

- > Przypomnij dwie wcześniejsze lekcje i krótko je podsumuj: samorząd, dobro wspólne, miasto
- > Przedstaw temat lekcji: Włącz się w budowę, czyli w jaki sposób możesz sprawić, by miasto było lepsze
- > Zaproś uczniów do udziału w ćwiczeniach

Ćwiczenie nr 1:

Mapa skweru oraz zdjęcia pomocnicze.

> Podziel uczniów na kilkusobowe grupy i rozdaj im mapkę skweru wraz ze zdjęciami przestrzeni. Dodaj charakterystykę tego obszaru: To jest reprezentacyjny skwer w dużym mieście, w pobliżu ważnych historycznie obiektów. Jest ważnym lokalnie miejscem rekreacji i wypoczynku. Odwiedzają go głównie mieszkający w okolicy seniorzy i rodziny z dziećmi, sporadycznie także turyści. Przez środek przebiega ścieżka rowerowa, stanowiąca szlak komunikacyjny łączący centrum z dzielnicami mieszkalnymi. (5 min)

> Zaproponuj uczniom, by spróbowali odpowiedzieć na pytania dotyczące terenu (zadawaj je po kolei, dając po parę minut na odpowiedź na każde z nich osobno) i by zaznaczali małymi karteczkami swoje odpowiedzi na mapkach (10 minut):

- Co się wam w tej przestrzeni podoba, a co przeszkadza?
- Czy macie pomysły, jak ta przestrzeń mogłaby się zmienić, by bardziej odpowiadać waszym potrzebom?
- Jak powinna wyglądać ta przestrzeń, jak się ewentualnie zmienić, by uwzględnić perspektywę innych grup korzystających ze skweru?

> Omów na forum ćwiczenie, wspólnie odczytując karteczki. (15 minut)

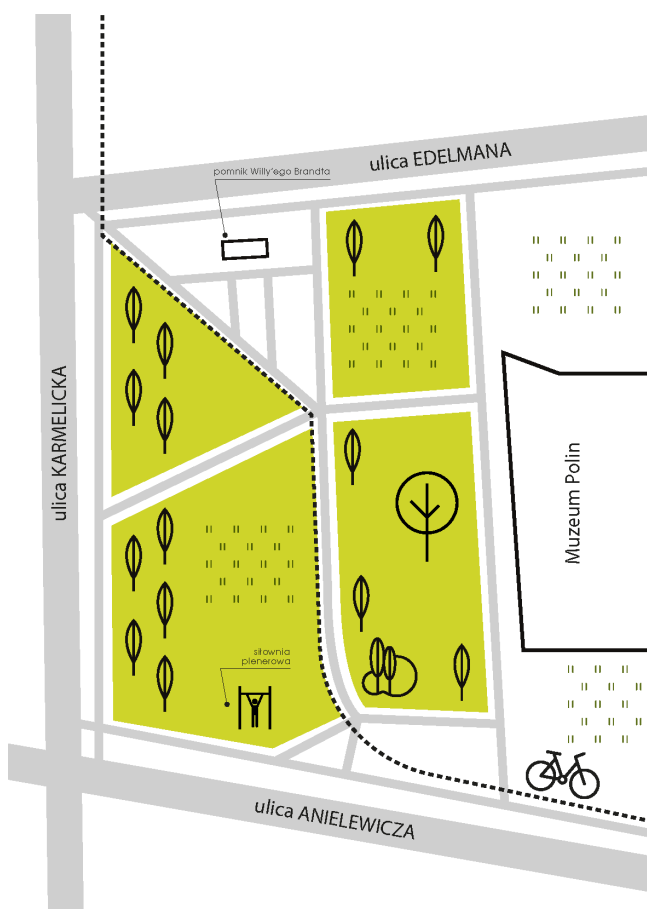
> Wyjaśnij uczniom (5 minut), że idea wspólnego zarządzania miastem daje możliwość wpływania na podejmowanie decyzji jego mieszkańcom i mieszkankom, czyli na przykład – nawiąż do wcześniejszego ćwiczenia – poprzez pytanie ich o to, czego potrzebują w parku przed zrobieniem w nim remontu. To nazywamy konsultacjami społecznymi.

> Wyjaśnij, że konsultacje społeczne to taka sytuacja, gdy urzędnicy zapraszają mieszkańców i mieszkanki do dyskusji przed wprowadzaniem zmian w mieście (można pokazać film: <https://youtu.be/kEhi-yhlrYY>, stworzony przez Uniwersytet Dzieci). Organizuje je samorząd lokalny, który prosi o radę, pyta różne osoby, stara się dotrzeć do możliwie różnorodnego środowiska, które będzie miało dużą wiedzę i zainteresowanie tematem. Może pytać na różne sposoby, na przykład na stoisku konsultacyjnym, na spotkaniach czy poprzez ankiety internetowe. Ważne: ostateczna decyzja należy do urzędu.

Krótką dyskusja o trudnościach wspólnego podejmowania decyzji – zapytaj, czy uczniowie mieli trudność, gdy trzeba było włączyć perspektywę innych grup w planowanie zmian na skwerze. Omów dylemat różnych perspektyw (pojawiał się na lekcji nr 2), które czasami prowadzą do konfliktów i braku zgody na zmiany. Przypomnij, że to zadanie urzędników – którzy muszą mądrze zważyć różne racje, potrzeby i możliwości miasta (np. finansowe). (5 min)

Podsumowanie lekcji:

Zobaczyliście, jak wyglądają konsultacje, podpowiedzieliście swoje pomysły, a teraz zobaczcie, jak wypowiadali się uczestnicy. W tym procesie wzięło udział blisko 300 osób, głównie mieszkających w okolicy skweru. Dzięki ich podpowiedziom powstała nowa koncepcja – zobaczcie ją. Zapytaj uczniów o opinie, odczucia. Następnie zapytaj, czy podobała im się taka forma tworzenia zmian w mieście. (5 min)

Napisz i zaznacz symbolami na mapie:

CO LUBISZ NA SKWERZE? (+)

.....

.....

.....

CO CI PRZESZKADZA NA SKWERZE? (-)

.....

.....

.....

CZEGO CI BRAKUJE NA SKWERZE?(●)

.....

.....

.....

.....
(podaj swoje imię i wiek)

Pojęcia dla prowadzącego:

KONSULTACJE SPOŁECZNE (za Centrum Komunikacji Społecznej m.st. Warszawy): Konsultacje społeczne to forma dialogu, którą urząd prowadzi z mieszkańcami po to, by zasięgnąć ich opinii na temat różnych istotnych kwestii. Mówiąc prościej, to rozmowa, której celem jest nie tylko poinformowanie mieszkańców o jakichś sprawach, lecz także dowiedzenie się, co myślą na ich temat. Konsultacje społeczne mogą dotyczyć w zasadzie wszystkiego. Najczęściej z mieszkańcami konsultuje się kwestie dotyczące planów zagospodarowania przestrzennego i nowych inwestycji. Może chodzić o modernizację ulicy czy zagospodarowanie skweru albo dyskusję o ofercie domów kultury lub planach dotyczących kierunków przyszłego rozwoju miasta. Można rozmawiać o dokumentach strategicznych miasta bądź państwa.

Konsultacje społeczne organizują różne podmioty administracji rządowej i samorządowej. Często organizuje je urząd miasta lub dzielnicy. Celem jest wypracowanie wraz z mieszkańcami takich rozwiązań, które będą uwzględniały potrzeby społeczności lokalnej. Ostateczne projekty mogą zawierać większość zgłoszonych potrzeb, a czasem tylko niewielką ich część. Wszystko zależy od posiadanego przez dany urząd budżetu, uwarunkowań prawnych i możliwości. Konsultacje społeczne to głos doradczy, na podstawie którego to urząd podejmuje ostateczną decyzję.

Skąd czerpać wiedzę o konsultacjach?

- Jeśli mieszkasz w Warszawie, przejrzyj też poradnik „Warszawa po mojemu. Jak działać w mieście i realizować swoje pomysły”, by poznać różne możliwości, jakie mają mieszkańcy, by wpływać na działanie stolicy.
- „ABC partycypacji obywatelskiej” z portalu www.partycypacjaobywatelska.pl
- propozycje dla bardziej dociekliwych:
 - o publikacja „Konsultacje społeczne lokalnie”
 - o publikacja zbierająca przykłady zrealizowanych konsultacji w Warszawie

Inne cenne wskazówki i podpowiedzi:

Alternatywne propozycje do realizacji podczas lekcji:

- Spójrz, jakie procesy aktualnie dzieją w Twoim samorządzie – możesz to sprawdzić na stronie Twojego samorządu. To może być dobra okazja do sprawdzenia wiedzy w praktyce i zaangażowania się w jakiś trwający w danym momencie proces – na przykład w formie wspólnej wycieczki do konsultowanej przestrzeni lub na spotkanie konsultacyjne. W Warszawie to www.konsultacje.um.warszawa.pl
- W ramach lekcji możesz też wykorzystać grę planszową pozwalającą uczniom i uczennicom lepiej zrozumieć mechanizmy i trudności związane ze wspólnym podejmowaniem decyzji podczas konsultacji społecznych.

Inne scenariusze o podobnej treści:

- <https://wklasie.uniwersytetdzieci.pl/scenariusz/jak-wplywac-na-decyzje-wladz-miasta-1>
- <http://roksamorzadnosci.pl/wp-content/uploads/2019/04/Narodowa-Lekcja-o-Samorz%C4%85dzie-Terytorialnym-FRDL.pdf>
- poradnik „Włącznik obywatelski” ze scenariuszami lekcji dotyczącymi różnych sytuacji, gdy młodzież może się w mieście angażować

Dowiedz się więcej z naszych podcastów.

Kliknij w ikonkę mikrofonu by odsłuchać dedykowanego nagrania.

LEKCJA 4

Budżet obywatelski – Część I

Cel lekcji: Omówienie pojęcia budżet obywatelski

Czas: 45 minut

Materiały do lekcji: karteczki samoprzylepne lub inne małe kartki – jeśli istnieje taka możliwość, dwa komplety o różnych kolorach; prezentacja z quizem na temat budżetu miasta (załącznik nr 6)

Ustawienie sali: kołowe bez stołów lub kilka stołów do pracy grupowej

Wstęp:

- > Nawiąż krótko do poprzednich trzech lekcji
- > Przedstaw temat lekcji: budżet obywatelski
- > Zadaj ogólne pytanie uczniom (5 minut):
 - Czy ktoś pyta Was o zdanie?
 - W jakich sytuacjach pyta się Was o zdanie?
 - Co czujecie, jak ktoś Was pyta o zdanie?

Ćwiczenie nr 1:

Rozdaj uczniom małe karteczki (najlepiej samoprzylepne; jeśli to możliwe, każdy uczeń otrzymuje po jednej karteczce z obu kolorów).

> Zaproponuj uczniom, aby zamknęli oczy i przypomnieli sobie swoją drogę z domu do szkoły. Podczas tego ćwiczenia poproś, aby w ciszy odpowiedzieli sobie na pytania (5 minut):

- Co widzisz?
- Co Ci się podoba w otoczeniu, w którym mieszkasz?
- Co Ci się nie podoba w otoczeniu, w którym mieszkasz?
- Co sprawia, że Twoja droga do szkoły jest wygodna, a co Ci ją utrudnia?
- Gdzie lubisz spędzać czas wolny na zewnątrz?
- Czego Ci brakuje, aby czas wolny na zewnątrz spędzać lepiej?

> Poproś uczniów, aby na jednej z dwóch kartek napisali: Co im się najbardziej podoba w drodze do szkoły/w ich otoczeniu/gdzie najchętniej spędzają czas wolny na zewnątrz?, na drugiej natomiast: Co im się nie podoba w drodze do szkoły/w ich otoczeniu, czego im brakuje w mieście? (10 minut)

> Zaproś uczniów do podzielenia się swoimi opiniami. W jednej części tablicy zbierz opinie pozytywne (najbardziej mi się podoba:), w drugiej negatywne (nie podoba mi się/ brakuje mi)

> Podsumuj zebrane opinie i wybierz oraz zaznacz te, które dotyczą przestrzeni wspólnej, np. chodnik, plac zabaw, park, autobus, ścieżka rowerowa, boisko itd. Zwróć uwagę, nawiązując przy tym do poprzednich lekcji, że wskazane przez nich obiekty to dobro wspólne, gdyż każdy z mieszkańców może z nich korzystać i są utrzymywane przez samorząd. (5 minut)

Ćwiczenie nr 2:

> Nawiązując do poprzedniego ćwiczenia, zwróć uwagę, że samorząd dba o utrzymanie wskazanych obiektów – to zadania miasta/gminy. Środki na ich utrzymanie zbierane są od mieszkańców w postaci podatków. Każde miasto i każda gmina tworzą swój plan wpływu tych podatków od mieszkańców i ich wydatkowania – na co zostaną przeznaczone. Taki plan nazywa się budżetem i jest sporządzany każdego roku.

> Zaproś uczniów do ćwiczenia przy wykorzystaniu prezentacji - quiz pt. Budżet Miasta (dostosuj slajdy do danych dot. wydatków Twojego miasta/Twojej gminy; informacje dot. procentowego udziału danych wydatków w budżecie miasta znajdziesz na oficjalnej stronie Twojego miasta/Twojej gminy). Pokazując slajd po slajdzie, pytaj każdorazowo uczniów, ile ich zdaniem wydano w poprzednim roku na poszczególne obszary działalności miasta: edukacja; sport; utrzymanie zieleni; transport miejski; remont dróg i chodników; oświetlenie itd. (10 minut)

> Napisz na tablicy (lub na slajdzie w poprzedniej prezentacji) „BUDŻET OBYWATELSKI” i poproś uczniów, aby podzielili się swoimi skojarzeniami (5 minut):

- Co Waszym zdaniem oznacza, że budżet jest obywatelski?

> Podsumowując ćwiczenie, zwróć uwagę uczniów, że budżet obywatelski oznacza, że część budżetu miasta/gminy (jakiś jego procent; z reguły 0,5%) oddawany jest do dyspozycji mieszkańców – to mieszkańcy zgłaszają swoje pomysły, w jaki sposób powinny być wydane te pieniądze; to mieszkańcy na podstawie swoich obserwacji wiedzą, co należy zrobić, aby żyło im się lepiej.

Pojęcia dla prowadzącego:

BUDŻET – plan wydatków i dochodów miasta, dzielnicy, gminy lub innej jednostki samorządu terytorialnego, rozpisywany i uchwalany na każdy kolejny rok kalendarzowy (tzw. rok budżetowy). Jest to podstawa gospodarki finansowej każdej takiej jednostki.

BUDŻET OBYWATELSKI (inaczej: budżet partycypacyjny) – to proces, który umożliwia mieszkańcom dyskusję i bezpośredni wpływ na decyzje o przeznaczeniu części budżetu publicznego na przedsięwzięcia zgłoszone bezpośrednio przez obywateli.

[Dowiedz się więcej z naszych podcastów.](#)

[Kliknij w ikonkę mikrofonu by odsłuchać dedykowanego nagrania.](#)

LEKCJA 5

Budżet Obywatelski – część II

Cel lekcji: Wypracowanie pomysłów do zgłoszenia w ramach budżetu obywatelskiego

Czas: 45 minut

Materiały do lekcji: fiszka pomysłu (załącznik nr 7), prezentacja o budżecie obywatelskim (załącznik nr 8); formularz zgłoszeniowy do budżetu obywatelskiego

Ustawienie sali: kołowe bez stołów lub kilka stołów do pracy grupowej

Wstęp:

- > Nawiąż do poprzedniej lekcji dot. budżetu obywatelskiego
- > Przedstaw temat lekcji: nasze pomysły do zgłoszenia w ramach budżetu obywatelskiego
- > Zaproś uczniów do opracowania pomysłów, które można by złożyć w ramach budżetu obywatelskiego

Ćwiczenie nr 1:

- > Nawiąż do opinii uczniów zebranych na poprzedniej lekcji, przede wszystkim zwróć uwagę na kwestie, które im się nie podobają w ich otoczeniu. (2 minuty)
- > Pokaż uporządkowane (czyli pogrupowane) przez Ciebie przed lekcją karteczki, które pojawiły się w kategorii „Nie podoba mi się/brakuje mi” – ważne, by skupić się w następnej części na tych, które mogłyby zostać rozwiązane przez miasto/dzielnice (czyli np. problem spóźniającej się komunikacji miejskiej czy smogu – tak, osobiste animozje między uczniami – nie).
- > Przedstaw uczniom mechanizm budżetu obywatelskiego jako jedną z możliwości rozwiązania problemów. Możesz skorzystać z metafory Osiedla "Nudno i Smutno". Przypomnij podstawowe fakty, założenia i zasady BO, przedstaw harmonogram i kolejne etapy (pomysł - wniosek - weryfikacja - promocja i głosowanie - realizacja). Podkreśl, że budżet obywatelski jest procesem, który ma zwiększyć zaangażowanie mieszkańców i ich wpływ na miasto. (13 min)
- > Podziel uczniów na kilka zespołów (3–5 osób). Poproś, by uczniowie podeszli do ławki, na której leżą pogrupowane kwestie z kategorii „Nie podoba mi się/brakuje mi” i wybrali te, nad którymi chcieliby teraz popracować (pomocne może być zapytanie, czy są tu ich karteczki). Najlepiej, by każda grupa wzięła inną.
- > Poproś, by zastanowili się samodzielnie lub w zespołach, co można by zrobić, aby to, co określili w tabeli: „NIE PODOBA MI SIĘ”, zmienić na lepsze. Zwróć uwagę, aby każda grupa wybrała jeden pomysł, który następnie przedstawi całej klasie. W przypadku, jeśli w jednej grupie pojawi się więcej pomysłów niż jeden, grupa może przedstawić każdy z nich. (10 minut)
- > Zaproś reprezentantów kilku grup do prezentacji pomysłu, przy okazji zadając każdemu z nich pytania uszczegóławiające (10 minut):
 - Co Wasza grupa proponuje zrobić, aby rozwiązać ten problem?
 - Czy Wasz pomysł będzie dostępny dla wszystkich mieszkańców?
 - Dlaczego uważacie, że to dobre rozwiązanie?

Ćwiczenie nr 2:

- > Nawiązując do poprzedniego ćwiczenia, wypisz na tablicy wszystkie zgłoszone pomysły i ponumeruj je. Poproś uczniów, by sami zdecydowali, który pomysł najbardziej im się podoba i nad którym chcieliby pracować. Podziel uczniów na zespoły.
- > Stworzone w ten sposób zespoły powinny zapoznać się z wnioskiem do budżetu obywatelskiego. Wyjaśnij po kolei, z czego się składa i na jakie pytania w zespołach muszą odpowiedzieć. Doradź, aby zespoły wybrały lidera/liderkę, który/która będzie odpowiedzialny/-a za pracę nad wspólnym wypełnieniem wniosku i za kontakt z nauczycielem/lką. (10 minut)

Dowiedz się więcej z naszych podcastów.

Kliknij w ikonkę mikrofonu by odsłuchać dedykowanego nagrania.

Dalsze działania na kolejnych lekcjach:

- > Celem kolejnych lekcji jest wypełnienie wniosku do budżetu obywatelskiego (formularze znajdziesz na stronie internetowej swojego urzędu gminy, zazwyczaj jest opcja samodzielnego wydruku, wraz z kartą poparcia projektu)
- > Postaraj się, by uczniowie pracowali zespołowo przy swoich pomysłach
- > W zależności od skomplikowania wniosku i szybkości pracy zespołów warto poświęcić na opracowywanie wniosków 1-2 lekcje lub fragmenty lekcji (np. części kolejnych godzin wychowawczych)
- > Ważną postacią w zespołach jest osoba pełniąca funkcję lidera/liderki, która powinna zawiadywać pracą zespołu i kontaktować się z nauczycielem/lką w sprawie postępów
- > Warto wspomagać zespoły w ich pracy, podpowiadając podział zadań, rozwiązując konflikty, motywując do pracy, tłumacząc poszczególne części wniosku
- > Wskaż i przypominaj, gdzie uczniowie i uczennice mogą znaleźć wskazówki do pracy nad projektami (podobne wnioski z poprzednich edycji, poradniki związane z kosztami – np. pod [tym linkiem](#), miejskie mapy własności), przekieruj na strony internetowe i pomóż w kontakcie z koordynator(k)ami BO
- > Pomyśl, w jaki sposób gratyfikować zespoły za ich pracę, w szczególności te zespoły, które finalnie złożą wnioski do BO

Ważna wskazówka: tego typu zadania są dla większości uczniów i uczennic bardzo trudne (ze względu na pracę z dość skomplikowanym i wymagającym wnioskiem do BO, konieczność pracy po godzinach lekcyjnych, trudności w pracy z grupą, a także odsuniętą w czasie nagrodę w postaci zrealizowanych projektów w ramach BO). To zadanie wymaga regularnego wsparcia i motywowania ze strony nauczyciela/lki.

ZAŁĄCZNIKI:

Załącznik nr 1 - Mapa instruktażowa

Załącznik nr 2 - Zestaw ćwiczeń

Załącznik nr 3 - Mapa skweru

Załącznik nr 4 - Zdjęcie skweru

Załącznik nr 5 - Raport

Załącznik nr 6 - Prezentacja Quiz

Załącznik nr 7 - Fiszka pomysłu

Załącznik nr 8 - Prezentacja o budżecie

Nagrania podcast:

Wstęp do scenariuszy

<https://youtu.be/XplvA9Lu-e0>

Lekcja 1: Dobro wspólne i samorząd

<https://youtu.be/CEnJljZWRSc>

Lekcja 2: Miejskie życie

<https://youtu.be/A8W49IyzMQQ>

Lekcja 3: Włącz się w budowę

<https://youtu.be/2aOx2OVAzNw>

Lekcja 4 i 5: Budżet obywatelski

<https://youtu.be/4Dc8msBn6kc>